

Iwona Kowalska, Anna Mokrzycka

Komunikat z Seminarium „Polityka zdrowia publicznego Unii Europejskiej. Konflikty jako siła sprawcza ewolucji”. Jubileusz pracy zawodowej Prof. dra hab. Cezarego W. Włodarczyka

W bieżącym roku upływa 40 lat od momentu rozpoczęcia przez Prof. Cezarego W. Włodarczyka pracy zawodowej. Pomimo iż pierwsze stanowisko pracy Profesora jako referenta prawnego w zakładzie produkcyjnym nie było związane z dziedziną, która obecnie zdominowała jego naukowe dociekania – czyli z polityką zdrowotną, to jednak do dzisiaj coś z tych prawniczych zainteresowań mu pozostało.

Cezary Włodarczyk jest profesorem nauk ekonomicznych, absolwentem prawa Uniwersytetu Łódzkiego, byłym pracownikiem Instytutu Medycyny Pracy w Łodzi, byłym dyrektorem Centrum Organizacji i Ekonomiki Ochrony Zdrowia przy Ministerstwie Zdrowia i byłym dyrektorem Instytutu Zdrowia Publicznego UJCM. W latach 2004–2008 sprawował funkcje prodziekana Wydziału Nauk o Zdrowiu. Obecnie kieruje Zakładem Polityki Zdrowotnej i Zarządzania w Instytucie Zdrowia Publicznego UJ Collegium Medicum. Był ekspertem i współpracownikiem Światowej Organizacji Zdrowia w latach 1991–1993. Jest specjalistą w zakresie polityki zdrowotnej oraz reform opieki zdrowotnej w Polsce i na świecie, autorem wielu książek, artykułów i ekspertyz, m.in. *Polityka zdrowotna w społeczeństwie demokratycznym* (1997), *Reformy zdrowotne. Uniwersalny kłopot* (2002), *Wprowadzenie do polityki zdrowotnej* (2010). Jest redaktorem naczelnym „Zeszytów Naukowych Ochrony Zdrowia. Zdrowie Publiczne i Zarządzanie”. Od 2005 roku przewodniczy polskiemu zespołowi badawczemu w projekcie International Network Health Policy and Reform, koordynowanym przez Bertelsmann Stiftung Foundation, którego głównym celem jest wypracowywanie raportów ewaluacyjnych polityki zdrowotnej w Polsce, publikowanych w „Health Policy Monitor”. Jako kierownik Zakładu Polityki Zdrowotnej i Zarządzania realizuje liczne projekty naukowe, m.in. Projekt badawczy KBN nr PB 0681/P05/2004/27, Zdrowie publiczne w obliczu akcesji, 2003–2006, Projekt badawczy finansowany ze środków Komitetu Badań Naukowych nr 5H02E 006 20, W po-

szukiwaniu utraconej racjonalności polityki zdrowotnej i wiele innych.

Bezpośrednim powodem skłaniającym do zorganizowania seminarium była chęć uświetnienia jubileuszu Profesora Włodarczyka przez najbliższych jego współpracowników oraz przedstawienia najważniejszych prowadzonych pod jego kierunkiem badań projektowych, a także idea przygotowania i wydania książki w ramach grantu badawczego „Polityka Zdrowia Publicznego Unii Europejskiej. Konflikty jako siła sprawcza ewolucji”¹. Seminarium odbyło się 1 kwietnia 2011 roku w budynku Collegium Medicum przy ul. św. Anny 12, a wybór daty uświetnienia jubileuszu nie był przypadkowy (choć w polskiej tradycji kojarzy się bardziej z *prima aprilis* niż z poważnymi wydarzeniami), gdyż to także dzień urodzin Profesora. Ta przypadkowa zbieżność dat pozwoliła organizatorom spotkania na uczczenie obu ważnych – i poważnych – rocznic w atmosferze nie tylko naukowej debaty nad istotnymi problemami zdrowia publicznego, ale i z nutą nostalgii i ciepła, w gronie ważnych gości, przyjaciół i współpracowników Jubilata. Seminarium rozpoczęło rok jubileuszu zawodowego Profesora Włodarczyka, który ma być także rokiem podsumowań istotnych badań prowadzonych w ramach przywołanego projektu, a jego zwieńczeniem będzie publikacja wspomnianej wyżej *Liber amicorum* i jej uroczyste wręczenie w kwietniu 2012 roku.

Seminarium uroczystie otworzyli przedstawiciele władz Uniwersytetu Jagiellońskiego Collegium Medicum, Wydziału Nauk o Zdrowiu oraz Instytutu Zdrowia Publicznego – prof. dr hab. Antoni Czupryna, prof. dr hab. Tomasz Brzostek oraz dr Christoph Sowada. Po krótkim wprowadzeniu na temat dorobku naukowego i badawczego jubilata, dla wielu zgromadzonych na sali nie tylko mentora, kolegi, ale po prostu przyjaciela, po przypomnieniu także tych najważniejszych faktów z życia prywatnego Profesora Włodarczyka, przedstawione zostały aktualnie prowadzone pod jego kierunkiem

w Zakładzie Polityki Zdrowotnej i Zarządzania badania i projekty², a następnie przystąpiono do merytorycznej części spotkania. Seminarium składało się z czterech sesji naukowych moderowanych na przemian przez dr Iwonę Kowalską i dr Annę Mokrzycką.

Pierwszą sesję rozpoczęło wystąpienie Prof. C. Włodarczyka dotyczące tematyki zdrowia publicznego w Unii Europejskiej, która stanowiła motyw przewodni seminarium zgodnie z pracami podjętymi w ramach realizowanego projektu. Przedstawione zostały zasadnicze wątki i założenia badawcze w projekcie, w szczególności wspólnotowa polityka zdrowia publicznego i polityka zdrowotna w kontekście stosowanych w jej ramach mechanizmów³. Prof. C. Włodarczyk zauważył, że w Unii nadal pozostaje zasadniczym problemem podział kompetencji między Unią a krajami członkowskimi. Ogólną zasadą jest w tym kontekście zasada pomocniczości (subsydiarności) ustanowiona Traktatem z Maastricht, jednak w tej kwestii nadal dochodzi do pojawiania się konfliktów. Profesor Włodarczyk odniósł się w swoim wystąpieniu również do tzw. opieki transgranicznej i planowanych w tym zakresie nowych rozwiązań wspólnotowych, regulujących zasady nabywania świadczeń zdrowotnych w sytuacjach nagłego zagrożenia życia, ale przede wszystkim do sytuacji wynikających z opieki planowanej, jako do przykładu takiej „konfliktogennej” sfery. Wątki europejskie były kontynuowane przez prof. dr hab. Pawła Boskiego w kontekście zróżnicowania statusu zdrowotnego w UE, w perspektywie badawczej zaproponowanej przez autora jako międzykulturowo uwarunkowane „stereotypowe” przeciwstawienie: zdrowy Zachód – chory Wschód Europy? i parafraza znanego powiedzenia: „W bogatym ciele zdrowy duch”. Przywołane wyniki badań wskazywały na podobieństwa w zachowaniach zdrowotnych poszczególnych populacji europejskich, warunkowanych przynależnością do odpowiedniego kręgu kulturowego, wyznaczonego podziałami geograficznymi, przy czym wiele zaskakujących wniosków wymykało się takiemu dychotomicznemu podziałowi.

Drugą sesję rozpoczęła prof. Golinowska wystąpieniem: „Kontrowersje wokół ekonomii w ochronie zdrowia”, w którym odniosła się do przeprowadzanych aktualnie zmian ustawowych w polskim systemie ochrony zdrowia, ze szczególnym uwzględnieniem procedowanej obecnie w parlamencie ustawy o działalności leczniczej. Autorka podkreśliła problem niebezpieczeństw wynikających z nowych rozwiązań prawnych i ekonomicznych – mimo zapowiadanej w ustawie fakultatywnej komercjalizacji SPZOZ-ów – stosowania ekonomicznych bodźców przymuszających do niej oraz podjęła próbę identyfikacji następnych jej etapów, czyli prawdopodobnego, postępującego procesu prywatyzowania publicznych szpitali. Krytyka pakietu ustaw zdrowotnych dotyczyła zagrożeń dla dostępności, jakości, równowagi finansowej systemu oraz zarzutów nieadekwatności w stosunku do procesów społecznych i sprzyjania interesom grup profesjonalistów. Zagadnienia te zostały skomentowane także w odniesieniu do procesów zachodzących w UE, które z kolei stanowiły zasadnicze tło wystąpienia dr. hab. Jacka Klicha, dotyczącego nowych badań i praktyk stosowanych

w sferze tzw. turystyki medycznej/zdrowotnej. Autor zwrócił uwagę na dynamiczny rozwój tego zjawiska nie tylko w perspektywie europejskiej, ale także w skali globalnej i wewnętrznej (narodowej, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji w Polsce), analizując w tym zakresie literaturę przedmiotu i dostępne dane. Podkreślił także „biznesowe” aspekty prowadzenia aktywnej turystyki zdrowotnej w poszczególnych krajach UE, identyfikując przy okazji praktykę różnych krajów w tym zakresie. Podana została również perspektywa rozwoju tego kierunku, zarówno w kontekście potencjalnych badań (opieka transgraniczna), jak i wzrostu poziomu zaangażowania środowisk biznesowych. Istotne wątki należące do obszaru zarządzania w ochronie zdrowia podjęła prof. Aldona Frączkiewicz-Wronka, prezentując wyniki przeprowadzonego badania nad znaczeniem interesariuszy w systemach ochrony zdrowia, szczególnie w kontekście procesów podejmowania decyzji w organizacjach ochrony zdrowia w UE. Przedstawione zostały najważniejsze czynniki oddziałujące na te procesy w świetle aktywności podejmowanych przez interesariuszy, ich umiejscowienia w systemie, a także uwarunkowania wpływów na zarządzanie strukturami i organizacjami systemowymi.

Do problemu prawa do ochrony zdrowia, szczególnie w szerokim wspólnotowym wymiarze, nawiązał także dr Piotr Mierzewski, szef Wydziału Zdrowia Rady Europy, który przedstawił aktualne dylematy i konflikty w sferze zdrowia w kontekście sprzeczności między postulatami ekonomicznymi a etycznymi, dążenia do osiągnięcia spójności społecznej poprzez realizowane strategie zdrowotne, zgodnie z wytycznymi i zaleceniami Rady Europy. Podkreślając zasadność obrony wartości i w tym kontekście rację istnienia takich organizacji, jak RE, zwrócił uwagę na potrzebę dodawania, rozwijania i umacniania wspólnych i niekwestionowanych wartości. W odniesieniu do tych zasadniczych kwestii wystąpienie dr. Christofa Sowady, przywołując już w tytule dylemat między wolnością wyboru a obowiązkiem ubezpieczenia, rzuciło nieco inne światło na problemy współczesnych systemów ochrony zdrowia w Europie. Poczynając od przypomnienia teoretycznych podstaw dla podjętych rozważań: kwestii wolności wyboru w ujęciu filozoficznym, prawnym i ekonomicznym na gruncie zróżnicowanych szkół i podejść, autor na przykładzie rozwiązań Szwajcarii, Holandii i Niemiec rozważał dylematy wynikające z konfliktu między uznaniem prawa jednostki do samostanowienia i odpowiedzialności za siebie a przemusem ubezpieczeniowym w krajach UE. Niezwykle cenne były tu wątki z zakresu wolności w ramach systemów powszechnych w ujęciu porównawczym oraz wniosek końcowy przestrzegający przed nadmiernym ograniczaniem swobód w imię tzw. celów wyższych i dla dobra ogółu. Problem często nadmiernej regulacji w stosunku do zagadnień ochrony zdrowia podjęty został przez dr. Stefana Poździecha, który przedstawił obszerny katalog prawotwórczej działalności wspólnotowej oraz praktykę jej stosowania, wskazując zasadnicze obszary interwencji UE. Podkreślona została słaba pozycja UE w zakresie polityki społecznej, w tym kontekście także założenia europejskiego modelu socjalnego i w jego ra-

mach – prawne zapisy regulacji wspólnotowych oraz ich stopniowa ewolucja wraz z katalogiem regulacji dopełniających.

Obok wystąpień mocno osadzonych w kontekście europejskim na szczególną uwagę zasługuje referat prof. Antoniny Ostrowskiej, która skupiła się na analizie niezwykle istotnego, specyficznego problemu: uwarunkowań społeczno-kulturowych i osobowościowych w przypadku chorób nowotworowych kobiet, ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań ekonomicznych, co sygnalizował sam tytuł prezentacji: „Profilaktyka dla ubogich”. Przedstawiony został schemat procesu decyzyjnego dotyczącego poddania się badaniom skriningowym i model przekonań zdrowotnych (główna oś przekonań). Przedstawione zostały główne elementy, czy też etapy, procesu decyzyjnego: wiedza (potoczna), definicja sytuacji, bilans strat i korzyści oraz decyzja w świetle uwarunkowań wynikających z marginalizacji społecznej, wpływu niskiego statusu ekonomicznego na możliwość odbioru informacji wynikających z działań w ramach polityki zdrowotnej, w tym programów zdrowotnych. Zaprezentowane wątki zainicjowały dyskusję nad specyfiką krajową w perspektywie europejskiej, w stosunku do Polski niestety w zdecydowanie pesymistycznej wizji – stale obecnej przepaści postaw, podejścia i możliwości. Wątki specyficzne przedstawione zostały także w wystąpieniu dr hab. Małgorzaty Schlegel-Zawadzkiej, która podjęła tematykę globalizacji działań UE w sferze żywności i żywienia jako istotnych uwarunkowań statusu zdrowotnego. Podjęty został m.in. problem stosowanych aktualnie oznakowań żywności w UE, zagadnienie globalizacji standardów w tym obszarze i wynikających z nich korzyści dla coraz bardziej świadomych konsumentów. W wystąpieniu przywołane zostały liczne przykłady rozwiązań stosowanych nie tylko w kraju, Europie, ale i na świecie, w perspektywie globalnej polityki zdrowia publicznego w tej sferze. Podkreślono także kwestię potrzeby wzmac-

niania poziomu indywidualnej wiedzy konsumentów jako rzeczywistej podstawy wolności wyboru.

Seminarium zakończyło podsumowanie przez dr I. Kowalską i dr A. Mokrzycką problemów zaprezentowanych przez prelegentów w trakcie moderowanych sesji. Ponadto przedstawione zostały najważniejsze wątki polityki zdrowia publicznego UE – obszary wspólne i najistotniejsze rozbieżności w perspektywie prowadzonych w Zakładzie Polityki Zdrowotnej badań w ramach projektu „Polityka zdrowia publicznego Unii Europejskiej. Konflikty jako siła sprawcza ewolucji” w odniesieniu do treści poruszonych w trakcie seminarium. Zwrócono szczególną uwagę na tytułowy aspekt konieczności poszukiwania rozwiązań dla obszarów konfliktowych w perspektywie polityki UE oraz wpływu tych konfliktów na postępowy rozwój sfery zdrowia publicznego w działalności struktur unijnych.

Przypisy

¹ Inicjatorami jubileuszu oraz organizatorami seminarium i członkami zespołu badawczego w przywołanym grantcie, a także redaktorami planowanej publikacji są wychowanki Prof. Włodarczyka – dr Iwona Kowalska i dr Anna Mokrzycka. Nr rejestracyjny projektu N N404 080636.

² Sylwetkę jubilata oraz dorobek naukowy i tematykę prowadzonych badań przedstawiły dr Iwona Kowalska i dr Anna Mokrzycka.

³ Ustalenia dotyczące podstawowych wątków w tej części wprowadzenia na podstawie tekstu C. Włodarczyka (2011), *Polityka zdrowotna, zdrowie publiczne w Unii Europejskiej*, maszynopis. Zob. również tekst: C. Włodarczyk, I. Kowalska, A. Mokrzycka, *Innowacyjne wielowymiarowe narzędzie oceny polityki zdrowotnej i polityki zdrowia publicznego – matryca ewaluacyjna HPA (Health Policy Assessment). Podstawy metodologiczne, opis narzędzia*, „Zeszyty Naukowe Ochrony Zdrowia. Zdrowie Publiczne i Zarządzanie” 2010, 2, 4.